

Den yngste søns udviklingsvej i eventyr

En belysning af ”mors dreng”
samt hans faldgrupper og resurser

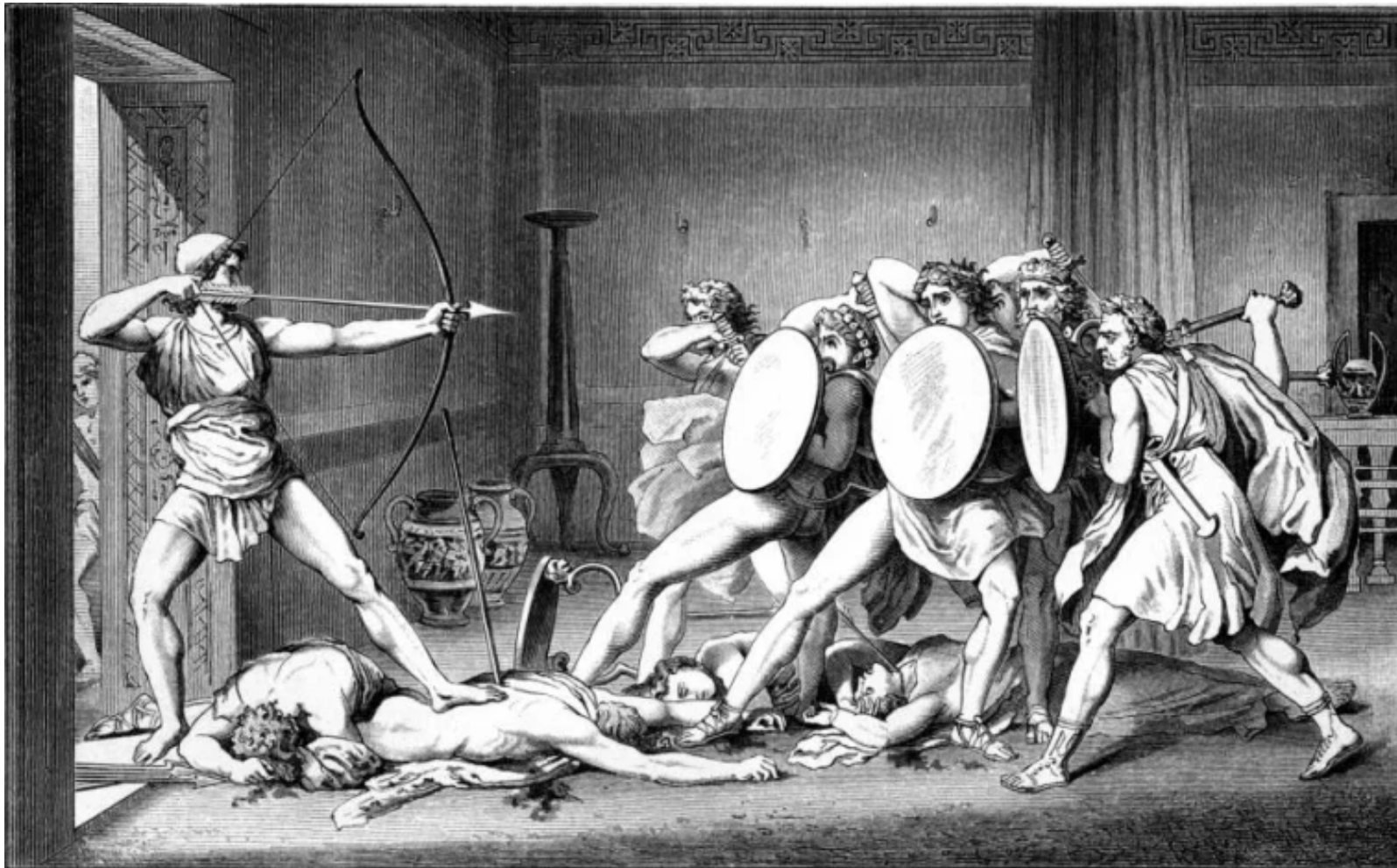
Foredrag i Jung Foreningen, 30. september 2021

Thomas Gitz-Johansen

Cand. Mag., Ph.d.

Senior Kandidat ved Jung Instituttet

Klassisk mandlige helte: Odysseus hjemkomst til Ithaca

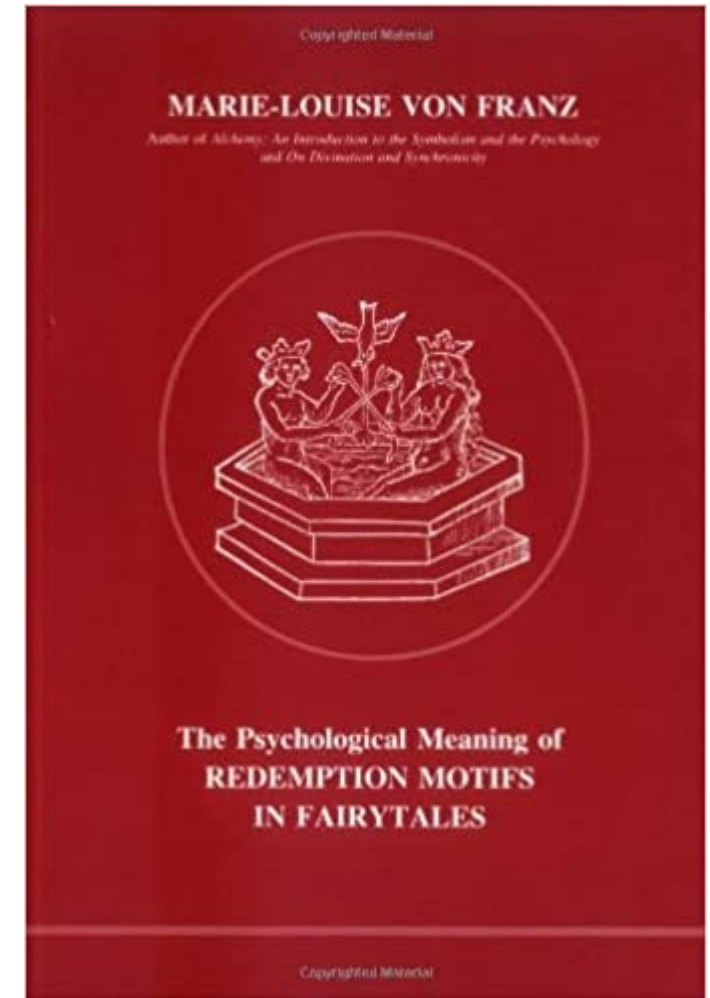
Klassisk mandlige helte: Prinsen og Jern Hans

”Da kom prinsen
farende som en
stormvind i
spidsen for sin
jernklædte skare
og huggede ned
for fode. Fjenden
ville flygte, men
de blev hugget
ned, hver eneste
en.”

Hvert eventyr, sin særlige helt

"Nogle helte sidder bare ved ovnen og gaber og præsterer tilsyneladende ingenting, men de ender med at blive gift med prinsessen, mens andre må overvinde røvere og hekse og den slags. Når man læser et eventyr har man alligevel en følelse af, at det er sådan, det må være, at kun gennem denne bestemte måde at være på kunne helten nå sit mål, mens det mislykkes for alle andre. Derfor er de nogle gange helt rigtigt at være dum, mens helten andre gange må være klog eller heltemodig." (von Franz 1980, *The Psychological Meaning of Redemption Motifs in Fairytales*, s. 19, egen oversættelse)

Dumrian-helte

- Doven Lars (Ønskerne)
- Klods Hans (Klods Hans)
- Askeladden (Askeladden som fik kongedatteren til at le)
- Tosse-Per (De Tre Fjer)
- Fjollehans (Guldgåsen)
- Esben Askepuster (Jomfruen på Glasbjerget)
- Dilino (Dilino og Djævelen)

Tegning: Hans Tegner

Esben Askepuster

”Året efter var det Esben Askepusters tur. Men da han skulle til at gå, grinede de to andre brødre og gjorde nar af ham. ’Ja, du er vel nok den mand til at holde vagt, du der ikke har lært andet end at sidde og rode i asken,’ sagde de.” (Den Fattige Mand og andre eventyr, s. 129)

Esben Askepuster finder en død krage

Askeladden

”Så ville den yngste af sted, og det var Askeladden. Men brødrene lo og drillede ham (...), og faderen ville ikke give ham lov, for han sagde, at det ikke nyttede noget, når man var så dum som han var. Ingenting kunne han og ingenting gjorde han. Han sad bare ved pejsen som en kat.”

Askeladden, af Theodor Kittelsen
(1900) Nasjonal Museet, Oslo

Fjollehans

”Der var engang en mand, som havde tre sønner. Den yngste hed Fjollehans og alle mennesker lo ad ham og skubbede ham til side ved enhver lejlighed.” (Guldgåsen)

Tosseper

”Der var engang en konge, som havde tre sønner. De to var kloge og flinke fyre, men den tredje sagde ikke ret meget og var temmelig enfoldig. Han hed Tosseper.” (De Tre Fjer)

Klods Hans

”I det samme kom den tredje broder, for der var tre, men der var ingen der regnede ham med, som broder, for han havde ikke sådan lærdom som de to, og ham kaldte de bare Klods Hans.”

Doven-Lars

”Der var engang en fattig kone; hun havde en eneste søn, han hed Lars, og han blev almindeligt kaldt for Doven-Lars, for han var så urimeligt doven, at han ingen ting gad bestille, andet end at sidde hjemme i sin kakkelovnskrog. Hans havde det mundheld, når hans mor bad ham om at udrette nogen ting eller at gå et ærinde for sig: ‘Ja, gad jeg bare’.”

Dilino

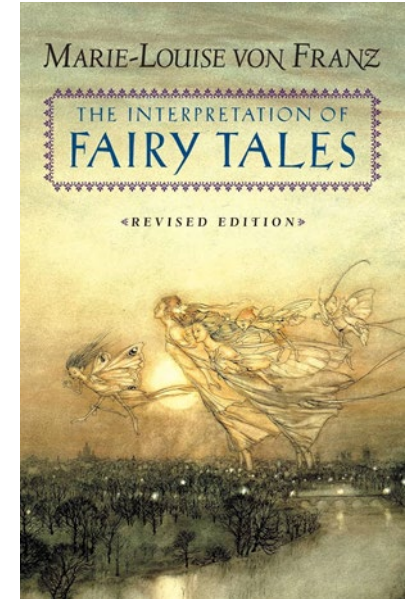
”Der var engang en kulsvierfamilie, far, mor og tre sønner – og de var sigøjnere. De to ældste sønner var velbegavede og dygtige, men den tredje var en dumrian og klodsmajor. Han hed Dilino. Ligegyldigt hvad han skulle lave, så gik det galt. Til sidst syntes man, at det var sikrest, at han slet ikke bestilte noget.”

”Dilino og Djævelen”
Tjekkisk filmatisering, 2009

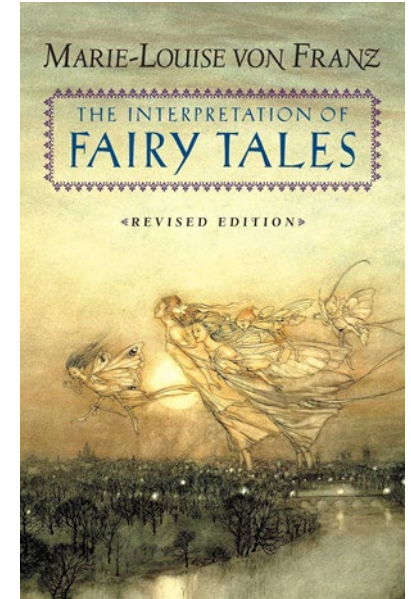
Starten på eventyret

- **Von Franz:** Se på problemet ved eventyrets start
 - "Some trouble always comes at the beginning of the story, because otherwise there would be no story." (Interpretation, s. 40)
- **Kulde:** Fravær af følelse
 - "et år var vinteren meget streng, og der var brug for så meget trækul, at de ikke kunne overkomme arbejdet."
- **Arbejde:** En etik om at livet er et slid, er ved bristepunktet
 - Far til Dilino: "Kan du ikke se, at vi er ved at slide os ihjel, mens du bare ligger og dovner ved ovnen uden at røre en finger."

Starten og slutningen på Eventyret

- **Von Franz:** Tæl antal personer ved start og slut.
 - "I recommend counting the number of people at the beginning and at the end." (Interpretation, s. 39):
- **Start:** Én kvinde + fire mænd: Mangel på "det feminine" og eros / relation.
- **Slut:** Fire kvinder + Fire mænd: Balance mellem maskulin / feminin, Eros har fået sin plads i den nye generation

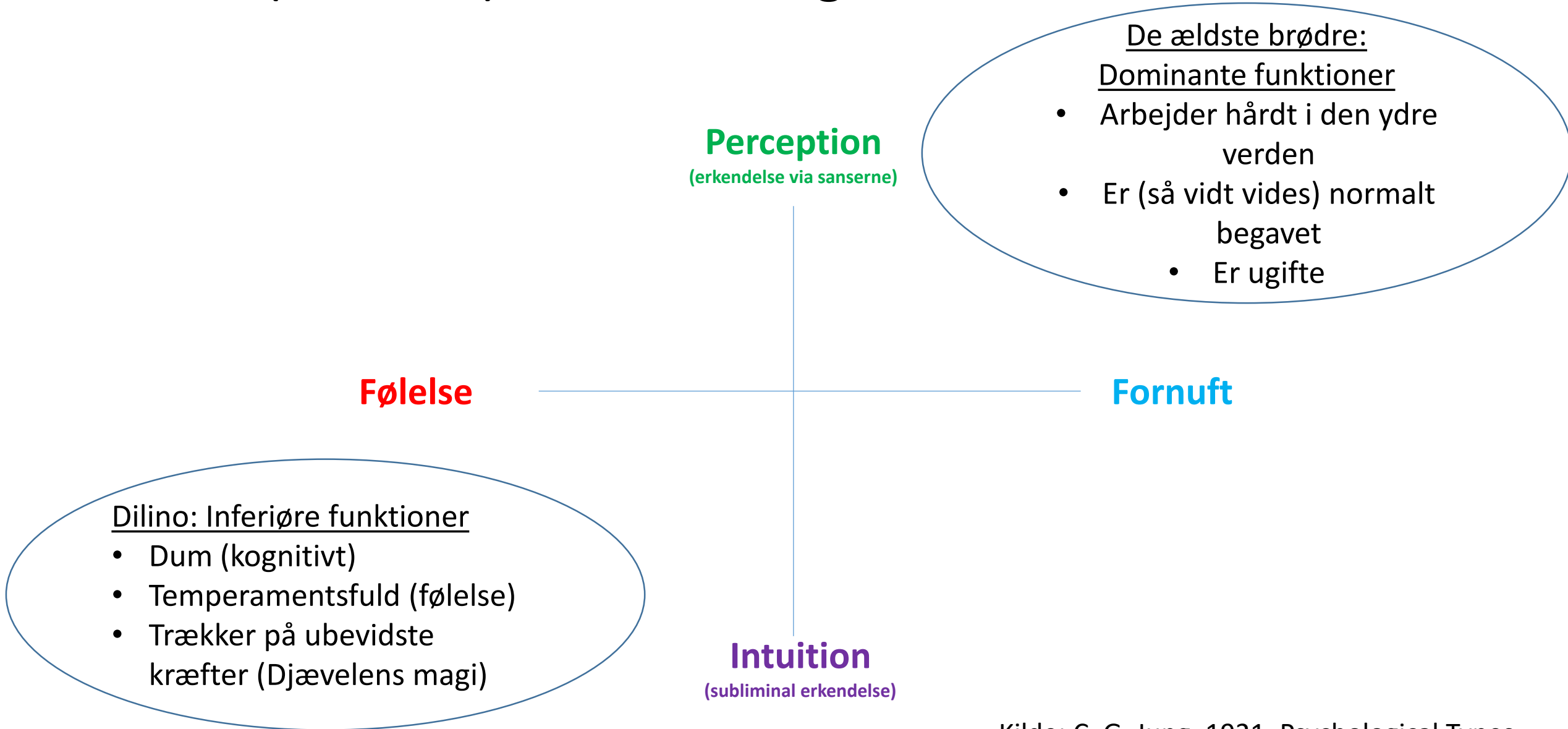
Aktivering af den inferiøre funktion (eller funktioner)

"The youngest son is the Dummling hero of the story. (...) the third son is the bringer of renewal, that is, the inferior function." (von Franz, 1996, The Interpretation of Fairytales, s. 42-43)

Fjollehans deler sin mad
med den gamle mand
(Guldgåsen)

(Kulturelt) Dominante og Inferiøre Funktioner

Kilde: C. G. Jung, 1921, Psychological Types

Dilinos temperament

- ”Da han sådan traskede afsted og blev mere og mere vred på de andre, så han et gammelt hult træ. (...) Og da han var så vred, gav han træet et hug med sin økse.”
 - Er det hans vrede, der påkalder Djævelen?
- Faren: ”Du er et fjols. Kongen vil ikke engang høre på mig, han vil smide mig ud og pudse hundene på mig.”
- Dilino: ”Det vil jeg nok se!” sagde Dilino vredt, sprang op fra bænken ved ovnen, greb øksen og løb ud.

Djævelens temperament

- Djævelen: "Skrub af! (...) Skrub af dumdristige! Hvis du ikke straks forsvinder, skal du få at se!"
- "Du er nødt til at give mig, hvad jeg forlanger, det ved du godt," sagde Dilino, "ellers hugger jeg dit træ om."
- Djævelen blev så rasende, at det gamle egetræ rystede."

Tilpasning til den indre verden

”It is the youngest son in these stories, it is the Dumling, who is actually adapted to the inner world. From an outer-world ego-perspective he looks like a ner-do-well or just a lazy bum, but really he knows something about being in harmony with oneself, and he is therefor in the end better able to be adapted to the outer world and to complete the hero’s quest.” (Lisa Marchiano, This Jungian Life, episode 133, 15. oktober 2020, Adaptation: Meeting Life’s Demands)

Lisa Marchiano

Mor-søn relationen: Eventyrhelte med mor-komplekser?

- Askeladden: Ligger ved ovnen og roder i asken
- Dilino: Ligger ved ovnen i køkkenet hos mor
- Dovenlars: Sidder hjemme i mors kakkelovnskrog
- Esben Askepuster: Holder til i "askekulen" (asken fra ovnen, m.m.)
- Klods Hans, Tosseper og Fjollehans: Hører ikke noget særligt om deres tilværelse.

James Hillman: Jungianere og deres mor-komplekser

Freud

- "governed more by the monotheistic paternal and the masculine."
- Helten dræber faren i Ødipuskomplekset og tager hans plads
- "The Primal Father of the Primal Horde"
- Skriver om Moses og det faderlige over-jeg
- Hans følgere er hovedsageligt mænd.

Jung

- "governed more (...) by the polytheistic feminine and the *aima*."
- Helten skal frigøre sig fra mor-komplekset
- "The Great Mother"
- Skriver om Sophia og Maria
- Hans tidlige og betydeligste følgere var kvinder.

Det negative mor-kompleks: Den Forfærdelige Moder

”i vores allerførste relation hænger det Feminine sammen med en symbolik omkring hjemmet, paradis og den oprindelige tilstand af enhed. For jeg-udviklingen er denne matriarkalske verden dog ’det forbudte rige’. Denne verdens tiltrækningskraft er modsætningen til den artsspecifikke, medfødte nødvendighed af en jegudvikling i retning af det faderlige, kulturen og det omgivende samfund. (...) Den regressive tendens viser sig som en negativ impuls, som en dødbringende incest med arketypen Den Forfærdelige Moder.” (Neumann 1994, s. 241, egen oversættelse)

Skt Jørgen og Dragen,
af Paolo Uccello, ca. 1470.

Von Franz: Det tveæggede positive morkompleks hos mænd

“A man’s **positive mother complex** is an infinite gift of heaven. Look at Goethe. What would Goethe be without his mother? It makes a man creative, it makes a man naturally liking and loving women, it makes a man artistic. The disadvantage of it is that he becomes soft and easily undisciplined and he can’t stand hardship. He can display the mannerism of a spoiled boy. And to help it is to simply learn **discipline**, and to learn not to give up when things become disagreeable, and to stick to one’s guns, and to do a bit more **training of independent masculinity**. That’s what it amounts to, to get free from the positive mother. Otherwise the positive mother is like a beautifully cushioned featherbed and one can become terribly lazy in it. I would say that one of the most outstanding negative features of a positive mother complex is **softness** and **laziness**. **Friendly laziness**.”

Marie-Louise von Franz, Live Q&A – Animus

<https://www.youtube.com/watch?v=f69bifDcko8&t=2909s>

Jung: Mor-komplekset hos sønner

"THE MOTHER-COMPLEX OF THE SON: (...) Typical effects on the son are homosexuality and don Juanism, and sometimes also impotence. (...) The effects of a mother-son complex on the son may even be seen in the Cybele and Attis type: self-castration, madness, and early death." (Jung, 1954, Psychological Aspects of the Mother Archetype, § 162)

*Modergudinden Cybele og den dødelige Attis,
statue ved det østrigske parlament*

Jung: Mor-kompleksets positive sider hos sønner

"A man with a mother-complex may have a finely differentiated Eros. (...) This gives him a great capacity for friendship, which often creates ties of astonishing tenderness between men. (...) He may have a good taste and an aesthetic sense which are fostered by the presence of a feminine streak. Then he may be supremely gifted as a teacher because of his almost feminine insight and tact. He is likely to have a feeling for history, and to be a conservative in the best sense and cherish values of the past. Often he is endowed with a wealth of religious feelings, which help to bring the *ecclesia spiritualis* into reality; and a spiritual receptivity which makes him responsive to revelation." (Jung, 1954, Psychological Aspects of the Mother Archetype, §164)

Beskriver det Dilino? Måske, måske ikke ...

Dilinos uforfærdede gåpåmod:

Verden er et godt sted - Selvfølgelig vil det gå mig godt

- Dilino: "Jamen, jeg vil da være glad for at hjælpe jer, far."
- Djævelen: "Skrub af! Gå væk fra mit træ, din frække fyr. Jeg er en djævel, og jeg bor her. Hvis du vover igen at bruge øksen, så skal du få at se!"
- Dilino: "Hvad skal jeg få at se?", spurgte Dilino naivt og blev ikke spor forskrækket. Dumme mennesker er ikke så lette at gøre bange, fordi det tager noget tid, før de forstår, hvad der er på færde.

Den tredje bror og Narren i Tarot

”Ligesom den dumdristige tredje bror i eventyrene, der braser ind der, hvor selv engle frygter at gå, og derved vinder prinsessens hånd og hendes kongerige, så kombinerer Narrens spontane tilgang til livet visdom med galskab og dårskab.” (Nichols 1984, Jung and Tarot – an Archetypal Journey, s. 24, egen oversættelse)

Freud: Mors favorit

“A man who has been the indisputable favorite of his mother keeps for life the feeling of a conqueror, that confidence of success that often induces real success.” (Freud i: Ernest Jones, 1953, The Life and Works of Sigmund Freud, Vol. I, kap. 1, s. 5)

Detalje fra Klimt:
Kvindens tre aldre

Marchiano: Verden åbner sig for mors dreng

"When we have a generally positive mother complex we anticipate that the world is going to open to us. We enter a new situation expecting that people will like us, we think that at least some of the time that things are going to go our way, and often the world has a way of meeting those expectations, that things can often come more easily." (Lisa Marchiano, Negative Mother Complex, episode 75, september 5, 2019, This Jungian Life)

Lisa Marchiano

Føle sig fortjent til det bedste – uden at gøre en indsats

- "Skal du ikke også bygge dig et hus og gifte dig?", spurgte faderen Dilino.
- "Hvad skal jeg med et hus?" svarede han. "Jeg vil hellere blive her hos dig og mor. Hvem skulle ellers lave mad til mig?"
- "Det skal din kone selvfølgelig," sagde faren.
- "Jamen, hvor skal jeg få hende fra?"
- Du må se dig om efter en ligesom dine brødre. Vælg en sød og køn ung sigøjnerpige, så skal jeg gå til hendes forældre og anholde om hendes hånd for dig."
- "Ja, ja," nikkede Dilino. "Så gå til kongen og bed ham give mig sin datter."
- "Nå, hvad sagde kongen så?" spurgte Dilino.
- "Han sagde, at du måtte komme selv og præsentere dig, og så kunne I snakke om det hele," svarede faderen.
- "Præsentere mig! Hvad skal det sige?" brummede Dilino. Det er ganske overflødigt. Gå og sig til kongen, at han skal bestemme, når brylluppet skal være. Til den tid skal jeg nok komme, men ikke før."

Føler sig som noget særligt – uden at have bedrevet noget

- "Det betyder ikke noget, hvordan hun ser ud, jeg er ligeglad," svarede Dilino. "Det vigtigste er, at hun er prinsesse, jeg vil ikke gifte mig med et almindeligt kvindfolk. Men hun skal bo sammen med mig, lave mad til mig og vaske mit tøj som andre koner gør."
- "Jamen, hvad hvis hun slet ikke vil have dig?" blev moderen ved.
- "Det vil hun nok," lo Dilino og lagde sig bag ovnen.

Kohut: "The Gleam in the Mother's Eye"

- Ved at spejles positivt og som noget særligt og helt specielt ("skinnet i mors øje") dejligt bidrager omsorgsgiveren til barnets positive selvforhold ("jeg er et *dejligt* menneske")
- Ved **ikke** at spejles som et narcissistisk objekt for more (at blive et spejl for morens ønsker), men at spejles som den, han er – uafhængigt af morens egen narcissisme.

Tempi Madonna (1508)
af Raffaello Sanzio

De magiske hjælpere: Kontakten til den indre verden

- Tosseper: En skrubtudse i en hule under jorden
- Dovenlars: En fisk i en brønd og en magisk skammel
- Dilino: En djævel fanget i et gammelt egetræ
- Fjollehans: En gammel mand i skoven og en guldgås under et træ
- Askeladden: En gammel kone og en guldgås
- Esben Askepuster og Klods Hans: Deres gåpåmod, enfoldighed og impulsivitet

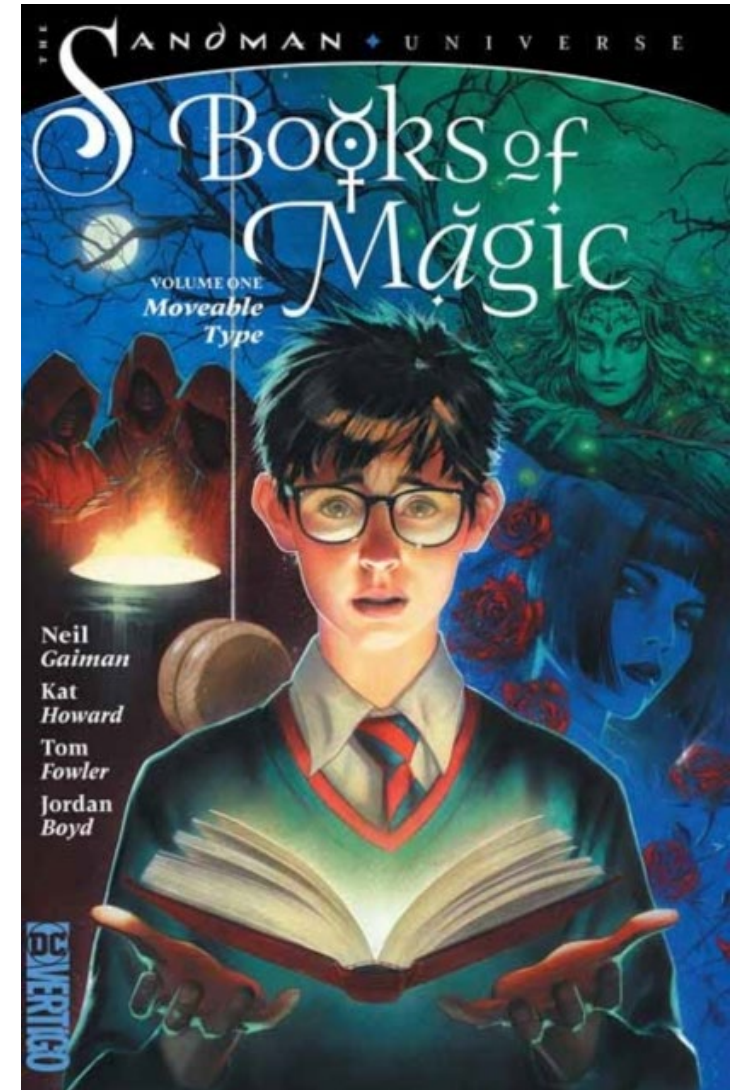

Klarer den med hjælp af magi

- Ved alteret: ”I det samme stak Dilino hånden i sin bukselomme, og tog guldagernet frem og puttede det i munden. Og en, to, tre, var han ikke mere den snavsede sigøjner. Ved siden af prinsessen stod en smuk, ung mand i en pragtfuld dragt af silke og brokade indvirket med sølv og guld.
- Ud i gården: ”Der var ikke det mindste spor af den snavsede sigøjnerbande, der før havde larmet i gården. I stedet for sad der ved bordene, der nu var dækket med skinnende hvide duge, en række gæster i smukke klæder, og de opførte sig på den nydeligste måde.”

Hvad er magi – psykologisk set?

- Skogemann: "Magiske egenskaber er ubevidste." (Skogemann, "Myte eller/og virkelighed, Forum for Kvindeforskning, vol. 5, no. 1, 1985, s. 53)
- Jung: "'Magisk' er kun et andet ord for psykisk." ('Jeg'et og det Ubevidste, 1987 / 1933, s. 88)
- Jung: "[Magic factors] are nothing less than what we could call archetypes." (C.W. 9.1., §271)
- Sechehaye: "I succeeded in using this method of symbolic realization because the symbols were reality for Renée, that is to say, presymbolic magic participation." (Sechehaye, 1951, 'Symbolic Realization, s. 100)

Magiens ophav i Selvet – ikke i jeg'et

”Du skal krybe op i træet her, det er en eg, så det har agern. Helt oppe i toppen er der et agern, det er af det pure guld. Det skal du plukke og passe godt på.”

Hvad er en "magiker"?

- Charmør
- Charlatan
- Små-svindler
- Karismatiske sælger
- God underviser
- Prædikant
- Guru
- Alle optrædende kunstnere ("performere")
- Folkeforfører
- M.fl.

Martin Luther King, "I had a dream"-talen,
28 aug., 1963, Washington, D.C.

Mana-Personligheden

- Mana-personligheden:
 - Personer, som i særlig grad kan tiltrække sig grandiose projektioner (Shaman, Healer, Præst, Præsident, Leder, etc.)
- Den arketypiske baggrund:
 - "it is the figure of **the magician**, as I will call it for short, who attracts the mana to himself, i.e., the autonomous valency of the anima. Only in so far as I unconsciously identify with this figure can I imagine that I myself possess the anima's mana." (Jung, C.W. 7, The Mana-Personality, min fremhævning)

Obama
modtager
Nobels
Fredspris,
10. dec.
2009

Trump
afholder
"rally" i
Michigan,
28. marts
2019

Hitler som mana-personligheth / magiker

- "Hitler is the mirror of every German's unconscious, but of course he mirrors nothing from a non-German. He is the loudspeaker which magnifies the inaudible whispers of the German soul until they can be heard by the German's unconscious ear. (...) **Hitler's power is not political; it is *magic*.**" (s. 118, min fremhævning)
- "You could say that he has ***a tremendous mother complex***, which means that he will be under the domination either of a woman or of an idea." (s. 129, min fremhævning)

Kilde: *Diagnosing the Dictators*. Interview okt. 1938, i: C. G. Jung Speaking,

Stein Bagger: Skaber af business-illusioner

- med et "hul" på selvets niveau?

- "Stein Bagger blev født ind i en familie bestående af journalist Rolf Bagger og ligeledes journalist Mia Bagger den 20. januar 1967. Familielivet varede dog kort, da forældrene skiltes allerede da Stein Bagger var et år gammel. Sidenhen har der ikke været kontakt mellem far og søn." (<https://svindlere.dk/stein-bagger/>)
- "Stein Bagger er vokset op med skiftende stedfædre i moderens turbulente parforhold med druk, skænderier, voldsomme ambitioner og humørsyge." (<https://ekstrabladet.dk/krimi/article4283618.ece>)

Stein Bagger: Kunne skabe illusioner om fantastiske business-eventyr "IT-factory". Blev i 2009 kendt skyldig i svindel for 831 millioner kroner og fik 7 års fængsel.

“What kind of power is that?”

“He was just standing in that spotlight, and he was so powerful, and the whole crowd was just mesmerized by what he could do and the stories that he could tell, and I just remember thinking, ‘what is this? Who can do this? What kind of power is that?’.” (Female voice, Springsteen and I)

Optrædende kunstnere som magikere

Springsteen om rock-musik:

“It’s a house of dreams, of illusions, delusions, of role-playing and artist-audience transference. In my line of work, you serve at the behest of your audience’s imagination.”
(Springsteen, 2016, Born to Run, s. 323).

Mor og Søn Springsteen

"My mother showered me with affection. The love I missed from my father she tried to double up on and, perhaps, find the love that she missed from my dad. All I know is she always had my back. When I was hauled into the police station for a variety of minor infractions, she was always there to take me back home. (...) She got me my first electric guitar, encouraged my music and fawned over my early creative writing." (Springsteen, Born to Run, s. 37)

Bruce og Mor Springsteen (90)

Det Gamle Egetræ: Et mor-symbol?

"Another common mother-symbol is the wood of life (...), or tree of life. The tree of life may have been, in the first instance, a fruit-bearing genealogical tree, and hence a kind of tribal mother." (Jung, C.W. 5, §321)

"When Attis castrated himself under a pine-tree, he did so because the tree has a maternal significance." (Jung, C.W. 5, §321)

Kongeegen, Jægerspris Nordskov

Magien Brydes: Hvem er du egentlig?

De havde ikke kørt ret lang, før prinsessen vendte sig mod sin mand og sagde: "**Hvad hedder du for resten?**"

"Dilino," svarede han og glemte, at han stadig havde guldagernet i munden. Det røg ned i halsen på ham, og han var ved at kvæles. (...)

"kareten og hestene var borte. Dilino stod barfodet i sine pjalter ved siden af den skrækslagne prinsesse og omgivet af de snavsede og pjaltede sigøjnere."

Redningen: At blive elsket for den, man er
- at nogen ser bagom projektionerne

"Hvad græder du for?" spurgte
Dilino brysk. "Du fortryder måske,
at du har giftet dig med mig, fordi
jeg er sigøjner?"

"Nej, det er ikke derfor jeg
græder," svarede prinsessen. "Det
er, fordi soldaterne kommer efter
os (...). At du er sigøjner, gør mig
ikke noget. Jeg kan lide dig."

Kongen: Symbolet på den kollektive bevidsthed

”Kongen repræsenterer helt generelt det centrale indhold i den kollektive bevidsthed, og dersom dette element har en vital betydning for en kulturel periode, en gruppe af mennesker eller en nation, er det også konstant udsat for den forvandlende indflydelse fra det kollektive ubevidste.” (von Franz 1991, s. 16)

Christian d. 7.

Den gamle konge

- "Arketypen Den Gamle Konge repræsenterer den kollektive bevidsthed. Det vil sige, at den er symbol på et samfunds bærende normer og værdier. (...) Men sådanne symboler kan blive slidt ned, så de ikke længere har noget egentligt indhold." (Skogemann, 2004, En Jungiansk Fortolkning af Tolkien Ringenes Herre, s. 135)
- "Den proces hvor bevidstheden størkner er blevet afbilledet i symbolet med Den Gamle Konge. (...) Denne afsluttende fase af en negativ proces er blevet forstået som en konsekvens af det feminines fravær, hvilket resulterer i tørhed og kulde. **Bevidstheden har her tabt sin forbindelse til livet.**" (Hillman 1979, s. 19, egen oversættelse + fremhævelse)

Marsk Denethor på sin trone,
Ringenes Herre: Kongen Vender Tilbage

Kongen i eventyret:

Den Kollektive Bevidstheds Patriarkalske Værdier

- Fallisk aggression overfor det nedefra-kommende:
 - "Da han havde afleveret sin besked, blev kongen så vred, at han lod (faderen) smide på porten og sagde, at de denne gang skulle skyde på ham med den ottepundige kanon."
- Respekterer magt og alliancer fremfor kærlighed:
 - "han var glad ved, at han ikke havde afslået at give sin datter til denne sigøjner, for han måtte være en mægtig troldmand. Og sådan en er det rart at være i familie med."
- Vægt på ydre fremtoning:
 - "Men vær rar at sige til din søn, at jeg håber, han møder pænt klædt på til brylluppet. Og hvis han vil bringe nogle gæster med, så må det være ordentlige mennesker. Jeg vil ikke have skandale, forstår du?"

Indtrængen den kollektive bevidsthed:

-hvad bidrager Dilino med på det kulturelle plan?

- Sigøjnerne ved porten:
 - "Pludselig kom en af vagtposterne styrtende og fortalte stakåndet, at der var en skare pjaltede sigøjnere på vej mod slottet. De sang og skrålede, så det kunne høres langt væk. I spidsen for dem gik en ung sigøjner, der var den mest snavsede og pjaltede af dem alle sammen, og han råbte, at han var brudgommen. Da prinsessen hørte det, udstødte hun et skrig og fald besvimet om."
- Kongen fester med sigøjnerne:
 - "Så gik de ned i slotsgården. Sigøjnerne gjorde plads for dem. Kongen morede sig udmærket."

The

END